

Sulaukė

ŠATRĪJOS RAGANA

Sulaukė

Urboniene ėjo į dvarą. Ponaitė davė jai žinią, kad nuo sūnaus atėjo laiškas, skubinosi dabar jį perskaityti, pasislėpė už pilkų, tuščių lankų. Tamsybė pergalejus šviesą skleidė vis plačiau plačiau savo juodus sparnus, leidė juos vis žemiau ant drėgnos žemės. Nuo pievų kilo rūkai, lyg baltos baidyklės, kurios lyg šiol sėdėjo pasislėpusios, nedrįsdamos išlįsti iš savo urvų saulės akvvaizdoje; bet dabar, saulei žemę apleidus, kėlė savo baisias galvas, augo, plėtojosi džiaugdamos, jog štai prasidėjo jau jų viešpatavimas. Ant medžių tik kur ne kur tebekybojo tvirtesnis lapelis, kiti visi gulėjo ant žemės numirę, pageltonavę, pajuodavę, liūdni ir be žado, kaip nabašninkai. Ėjo nuo jų kvapas, tas ypatingas rudens kvapas, melankoliškas ir liūdnas — kaip tie nukritę lapai.

Su ta rudens varsa pilnai sutiko Urbonienė. Jos veidas senas ir raukšlėtas buvo panašus į tuos suvytusius lapus; akys, kitąsyk¹ gal mėlynos lyg rugiagėlės, buvo dabar išblyškusios kaip rudens dangus; trumpi kailinukai nesiskyrė savo varsa² nuo tuščių, pageltonavusių laukų.

Eina ji, eina per mišką, lapai šnabžda jai po kojomis, apautomis rudoms naginėms³. Jos širdis plaka stipriau, taip norėtų kuo greičiausia išgirsti žinėlę nuo Domuko. Bet negali jokiū būdu paeiti greit, kaip kitados kad vaikščiodavo: užpernai, mėčiojant⁴ šiaudus dvare iš po lokomobilio⁵, įpuolė jai kažikoks skausmas į kojas ir nuo to laiko nebetarnauja jos taip, kaip lygšiol. Dabar einant skausmas perduria nuolat tai vieną koją, tai antrą; tada, sumažindama žingsnius, taria ji sau:

— A bjaurybė romatikas! Jau rytoj bus lietaus tikriausiai! Vakar taip negėlė pašėlusiai!

Bet? Visus skausmus, visas mintis valdė viena mintis — apie Domuką. Kiekvieną sykį laiškui atėjus, drebėdama iš baimės ėjo į dvarą: „Dievas žin, kas tenai tame laiške gal stovėti...“ Gal sužeistas, gal miršta ir paskutinį atsisveikinimą savo matušei atsiuntė... Ir dabar išėjęs visų pirma persižėgnojus sukalbėjo poterius, kad tame laiške jokių blogų naujienų nebūtų.

Ir kaip gi? Juk tai buvo jos Domelis, jos mylimiausias, geriausias sūnus. Turi ji ir antrą dar, vyresnįjį, su kuriuo dabar kartu gyvena. Tas sūnus, kaip sūnus: geras, negalima sakyti, gerbia motiną, bet tai ne tas, tai ne Domelis! Domeliui motina — visa pasaulio laimė; jis pats nevalgys, kad tik matušė būtų soti; jam niekur nėra taip gerai, kaip kad prie matušės; jis jai viską padės, viską padirbs, jis jai rankas nubučiuos... Kitoniškas⁶, visai kitoniškas, kaip kiti vaikai. Kiti vaikinai ar daug rašo tėvams i kariūmenę išėję! O jisai mažne... kas savaite. Garbė Dievui, dabar markių nebreikia lipdyti, gali rašyti, kiek tik nori, tasai mano nabagėlis!

Jos akys sudrėko. skubiai nušluostė jas priejuosčio galu. Lapai šnabždėjo po kojomis, minkšta buvo eiti per tą geltonmargę paklodę. Urbonienė žiūrėdama į ją, atsiminė staiga seniai praeitus laikus, kada Domelis tebebuvo mažitėlaitis. Mėgo jis labai pinti vainikus iš tokių pageltonavusių, nukritusių lapų. Supins, būdavo, daug, daug, ir taip vis gražiai priskirs lapus: raudonas, paskui žalias, paskui geltonas, paskui su juodais taškais... Suneš paskui į trobą ir rėdys motinos lovą, sieną prie lovos prikabins pilną... „Kad matušei būtų gražu gulėti“, sako. Ak tu Ponedie, sakau, nuo pat mažens buvo tokios minkštos širdelės!

¹kitąsyk — kadaise. [przypis edytorski]

²varsa — vilną ar vilnonio audeklo pūkas. [przypis edytorski]

³naginė — iš vieno minkštesnės odos gabalo suraukta avalynė su apivaraais. [przypis edytorski]

⁴mėčioti — mėtyti, svaityti. [przypis edytorski]

⁵lokomobilis — kilnojamas ar stacionarinis agregatas energijai gauti. [przypis edytorski]

⁶kitoniškas — kitoks. [przypis edytorski]

Ruduo, Melancholija

Patirtis, Nelaimingas
atsitikimas

Motina, Rūpestis, Nerimas

Motiniškoji meilė,
Prisiminimai, Jausmai,
Ilgesys

Miškas pasibaigė; ant kalno juodavo dvaro namai. Varnų būrys, krankdamas nulėkė iš miško dvaro link. Urbonienei tarsi kas peilį įkišo į širdį.

— Tą ir krankia, bjaurybės! — tarė sau — sako, kare labai daug jų esą. Lakstą paskui „vaisko“, laukdami maisto... A mielaširdingasis Jėzau! O jei mano Domelis gulės užmuštas lauke ir jie užpuls jį, išles akėles... O, Jėzau!

Drebančia ranka dėjo kryžiaus ženklą ant krūtinės, o išbalusios lūpos šnibždėjo maldas.

Varnos, Nerimas, Malda

*

Valandėlę paskiau Urbonienė sėdėjo kresėje⁷ ponaitės kambaryje, rankas, nosinį laikančias, ant kelių sudėjęs, ir klausė, ką rašo jos Domukas. Ponaitė, sėdėdama prie stalo, skaitė. O nebuvo tai darbas labai lengvas: laiškas buvo ilgas, didelis popieriaus lakštas, visas prirašytas kreivai, neaiškiai rusiškėmis raidėmis. Ne kiekvienas žmogus galėtų suprasti tuos kreivus ženklus ir atrasti juose raides, o dar sunkiau būtų jai iš tų raidžių žodžius sudėti. Viena ponaitė tegalėjo perskaityti Dominyko laiškus: skaitydama taip tankiai ir vis tokius ilgus — priprato prie jų, ir ko negalėjo išskaityti, tą mokėjo visados teisingai atspėti. Bet iš pradžių buvo ir jai didelis vargas. Prie to reikia dar pridėti, jog pradėdavo jis savo laiškus ne taip, kaip visi žmonės, ant pirmo puslapio, bet kas žin, dėl kokios priežasties, visados ant paskutiniojo, arba lapo viduryje.

„Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus! Aš, Dominykas Urbonas, rašau grometą⁸ savo mieliausiai matušėlei, bučiuodamas baltas rankes per šią margą grometėlę” — skaitė ponaitė.

„Tebesu gyvas iš Dievo valios; viena kulka buvo man truputį žandą pamušusi, bet pagulėjęs kelias dienas špitolyje⁹ išgyjau. Pas mus baisūs daiktai dedasi ant vainos¹⁰, jus nežinot ten nieko. Gazietose¹¹ rašo apie karą, bet vis meluoja, neparąšo nė iš tolo visos tiesos, netikėkit, ką rašo gazietos, jei norite žinoti, skaitykit mano grometą, žinosit visą tiesą. Nė apsaityti negal, kaip brangu viskas, cukraus svarui rublis, duonos — 30 kap.

Nėra niekadros atilsio¹², kad ne japončikai¹³ puola, tai „funfūzai”. Dabar arklys — mano brolis, šalta žemė — mano matušė, o kietas akmuo — mano patalas...”

Valandėlėmis ponaitė apsisistodavo, spėdama žodį; tada Urbonienė šluostė ašaras, riedančias iš akių per jos pageltonavusį veidą, ir balsiai šnypstė nosį.

— „Lietus lyja tankiai, — tęsė ponaitė skaitymą, — visur šlapia, purvynai... Reik po purvynus voliuti savo griešną¹⁴ kūną. Dievas žino, ar aš besugrįšiu. Gal „funfūzai” padarys kada nors galą, gal jau paskutinį kartelį rašau tamstai, miela mano matušėle, taip pasiilgau tamstos, kad nė apsaityti negaliu. Dieną naktį stovi man akyse. Rūpinuos vis, ar sveika esi. Ar kojos geresnės? Dabar rudeniui užėjus vėl gal skauda dideliai”.¹⁵

Čia Urbonienei ašaros upėmis pradėjo tekėti, o ponaitė tarė:

— Gerą turi sūnų, Urboniene, sunku rasti geresnį.

— Nėra geresnio, ponaitėle, nėra! Kur veizdžiu, vis ne tokie, kaip mano Domukas.

Nors jau pilnas vyras, o vis lyg mažas vaikas: rankas nubučiuos, pasikalbės meiliai... O jo širdies gerumas!...

— „Labai pradžiugau, gavęs nuo ponaitės grometą — vėl skaitė ponaitė — taip gražiai buvo ten prirašyta, kad net apsiverčiau graudžiomis ašaromis. Turėkit sau galvoj, kad tokia asaba¹⁶ parašė man grometą, menkam žalnieriui¹⁷”. „Nesirūpink, Domuček, — sako — tavo motina apveizdėta, vos tik mane sutiks, tuojau klausia, ar nėra grometos nuo mano sūnelio”. Taip vis parašė ponaitė ir atsiuntė Pono Jėzaus širdies abrozdelį¹⁸

Motina, Sūnus, Laiškas

Laiškas, Karas

Ilgesys, Motinos palaiminimas

⁷kresė — krėslas, kėdė. [przypis edytorski]

⁸grometa — gromata, laiškas. [przypis edytorski]

⁹špitolis — ligoninė. [przypis edytorski]

¹⁰vaina — svet.: karas. [przypis edytorski]

¹¹gazieta — svet.: laikraštis. [przypis edytorski]

¹²atilsis — poilsis. [przypis edytorski]

¹³japončikai — japonai. [przypis edytorski]

¹⁴griešnas — nuodėmingas. [przypis edytorski]

¹⁵dideliai — labai. [przypis edytorski]

¹⁶asaba — svet.: asmuo. [przypis edytorski]

¹⁷žalnierius — kareivis, kareivėlis. [przypis edytorski]

¹⁸abrozdelis — paveikslėlis. [przypis edytorski]

su palaiminimu ant vainos. Padėkavok ponaitėi, matušėlė, kad neužmiršo manęs biedno, išvaryto i pasaulio galą pas „funfūzų”...

Pertraukus skaitymą, ponaitė tarė:

— Nesakiau rodos, kad parašiau ir aš nuo savęs laišką Domukui. Mintiju¹⁹ sau, svetur esant malonu gauti kuo daugiausiai žinių iš tėvynės.

Urbonienė, apsiverkusi, lenkėsi bučiuoti ponaitėi rankų.

— Ak Tū Dieve! Ir nesigailėjai, mat, ponaityte, nė laiko, nė nieko! Gyva į dangų, turbūt, nori įeiti!

Ponaitė gynėsi nuo rankų bučiavimų ir nuo tokių pagyrimų, kaip įmanydama.

— Bet Domukas man atrašė! Šiandien ir aš gavau nuo jo laišką, atskirai. Perskaitysiu tuojau, pamatysi, kiek prirašė.

Iš tikro, daug ir ponaitėi buvo prirašęs: dėkavojo už V. Jėzaus širdies abrozdėlį ir „palaiminimą”, pasakojo apie „funfūzus” ir narsius „japončikus”. Bet visą laiško galą prirašė apie medžioklę. Reikia žinoti, jog prieš išeisiant i kariūmenę Domukas tarnavo dvare per šiaulį. Ponas buvo didelis medžiotojas, laikė šunų būrį, taigi Domukas turėjo juos prižiūrėti ir važinėti kartu su ponu į medžioklę. Ponaitė taipogi neapsakomai mėgo medžioti ir visados drauge su tėvu važiuodavo į miškus. Dėl to tai dabar tiek Domukas rašė apie tą ponaitėi ir jam maloniausį užsiėmimą.

„Ar daug ponaitė lapių nušovei? Zuikių ar daug yra šį rudenį? Tur būti kaip visados daugiausiai jie sėdi Ilgapiuonėje? Ponaitė rašai, kad Antanikė dabar paliko²⁰ kukarka²¹. Tai blogai: amžina tinginė buvo visados, šunų nešeria tur būti gerai, suliesės su visu visi mano šuneliai, nepavarys nė zuikio. Nebent ponaitė pati prižiūri. Jei Dievas duos sugrįšti, kad medžiosime, tai medžiosime! Pareisiu vėl pas poną už strielčių, jei tik mane tamstos atgal priimsite.”

Prisiminimai

*

Ant rytojaus nusprendė Urbonienė eiti į bažnyčią, nunešti mišioms Domuko intencijai ir pasimelsti, kad Dievas gelbėtų jį nuo „funfūzų” ir „japončikų”. Anksti ryte atsikėlus ir apsidirbus namie, atidarė ji savo skrynią... Skrynia buvo aukšta, žalia, ant viršaus ir iš priešakio papuošta raudonmargiais žiedais, jau gerokai išblukusiais.

Atidarius ją šryt Urbonienei staiga atėjo į atmintį²² visos jaunybės valandėlės, surištos su ta skrynia. Štai ji jauna mergaitė, pirmą sykį nuo tėvų į tarnybą išėjusi. Tėvai buvo neturtingi, negalėjo jai duoti gražios skrynios; menkus savo daiktus turėjo ji sudėjusi mažoje senoje skrynelėje, kuri nė varsota niekad nebuvo... Tos svajonė buvo turėti skrynią didelę, gražią, žalią, kaip kad matė pas kitas turtingesniašias mergaites.

Patarnavus pusmetį ir gavus keletą rublių algos, nuėjo šv. Petre į Varnius ir nusipirko štai tą skrynią „kraičiui krauti”. Puošė ją ir dabojo²³, kaip įmanydama.

Dvare tarnaudama, kiekvieną margą popiergalį, kiekvieną paveikslą, išplėštą iš laikraščių, kuriuos gaudavo nuo ponaičių, ar rasdavo kur nors — viską lipdydavo prie skrynios antvožo²⁴ iš vidaus. Liūdnei šypsodamosi žiūri ji dabar į tą išlipdytą antvožą ir kiekvienas popierėlis suteikia jai tiek atminimų.

Ir staiga vėl akyse pasirodė seniai užmirštas paveikslas!: žiema šalta, jos žalią skrynią deda vaikinai į roges... O čia jų troboje žmonių pilna... Tėtušis nuliūdęs, matušė verkia... O pamergės dainuoja liūdnei-liūdnei!

Motina, Malda, Skrynia

Prisiminimai

Skrynia, Prisiminimai

Vež kraitelį per laukelį,
Tave jauną į vargelį!
Verksi, Mortele,
Verks tavo širdelė!

¹⁹mintyti — galvoti. [przypis edytorski]

²⁰paliko — čia: tapo. [przypis edytorski]

²¹kukarka — virėja. [przypis edytorski]

²²atėjo į atmintį — prisiminė. [przypis edytorski]

²³daboti — saugoti. [przypis edytorski]

²⁴antvožas — viršus, dangtis. [przypis edytorski]

Liūdna jai, ašaros rieda per skruostus... O prie šalies jai stovi jos „jaunasis“, paraudo-
navęs nuo alaus ir degtinės, įkaitęs nuo šokių, ir apkabinęs ją viena ranka, traukia šokti...

Vestuvės — ne laidotuvės — reikia šokti, ne verkti!....

Urbonienės skrynias toli nepilna: ką pridės į ją vargdienė-įnamė? Guli keletas skepe-
tėlių, du — tris priejuosčiai... O ant pat dugno, puikiai sudėtas, jos brangiausias daiktas
— juodo kamlioto²⁵ rūbas. Tai jos vyro dovana. Atminė ji, gerai pasisekė jiems su karve
anuose metuose: nupirko pavasarį pigiai, pervėrė visa vasarą, karvė pasitaisė, ir rudenį
gavo gerus pinigus pardavę. Iš to džiaugsmo vyras nupirko jai kamlioto rūbus. Pasisi-
ūdino ji gražiai, palaidinę su kvalbonėliais smulkiai smulkiai raukšliotais. Nedaug kartų
turėjo jį apsilvilkus. Dabar jau nė per atlaidus nesivelka, gaila sudėvėti; sudėjo į skryniją,
tepasilieka įkapėms²⁶. Su džiaugsmu ji žiūri visados į kamliotinį rūbą ir malonu jai žinoti,
kad tokias gražias įkapes turės.

— Juodas rūbas, balta muslioninė kepuraitė; kaip kokia ponias gulėsiu! — manydavo
kartais didžiudamasi.

Bet šįryt pažvelgus į įkapes suspaudė jai širdį.

— Tu mano Dievuliau! — tarė sau. Tariausi. Domelis parėdys²⁷ mane... Jam naba-
gėliui bus malonu, kad matušė taip poniškai aprėdyta. O dabar... Ar aš jį sulauksiu, ar
jis uždengs man akis, tas mano balandėlis!

Nebuvo laiko ilgai liūdėti, Urbonienė bijojo, pasivėluoti ant mišių. Todėl skubiai
ištraukė iš skrynios rublį, įrišo jį į nosinės palą²⁸, pasiėmė knygas ir rožančių ir išėjo.

— Buvo apsiverkęs pasaulis tą rytą. Pageltonavusi žolė buvo šlapitelaitė; ant kiekvienos
medžių šakelės kybojo ašara. Vėjeliui papūtus ir lengvai sulingavus medžius, ašaros tos
ėmė kristi ant žemės. O apsiverkę medžiai tyliai siaudė Urbonienei:

— Ak, gaila mums mūsų bernelių — dobilėlių! Ak, gaila mums mūsų vyrų — ažuolų!

Čiuzindama ant šlapio kelio naginėms apautomis kojomis, Urbonienė vėl paskendo
atminimuose. Jos gyvenimo atsitikimai vieną sykį išsinėrę iš atminties bangų, plaukė ir
plaukė vis arčiau, vienas paskui kitą. Vėl ausyse skambėjo pažįstama dainelė:

Verksi, Mortele,
Verks taVo širdelė!

Oi, gerai sako daina! Teisingai lydėjo pamergės kraitį! Ne tai, kad jos vyras būtų buvęs
labai blogas... Buvo geras žmogus, tik labai greito būdo: kad supyks, tai jau sergėkis, drožia
su kumščiu, su pagaliu, nežiūrėdamas su kuo, nė į ką. Ne tai, kad būtų buvęs girtuoklis,
tik kartais šventadieniais mėgdavo aplankyti girtuvę ir visados pareidavo svyrudamas. Ak,
sunkios tai buvo valandos! Nebuvo tada piktas, priešingai tylus, ramus, tarsi susigėdinęs,
tarsi jausdamas kaltas esąs prieš ją. Bet ji jau bevelijo²⁹, kad muštų, taip jai buvo bjauru,
taip neapsakomai koktu³⁰, matant jį, lyg būtų ne žmogus, bet koksai gyvulys. Būdavo,
negalėdama tvirti, tars jam įėjus:

— Bijok Pono Dievo, Adomai! Jau vėl vos paeini!

— Cit! Mortele, eit! — sako jisai. — Aš tik truputį, gerklę praplauti! Negerisiu
daugiau, kaip mane gyvą matai! Negerisiu! Užmušk mane, nukirsk galvą, jei pasigersiu!
Paskutini kartą, sakau!

Žinojo koksai tas paskutinis kartas... O paskui vėl ašaros, kiek ašarų! Trejetą vaikučių
palaidojo; dvejetas buvo jau gerai prakutęs. Taip, rodos, kažikas rauna po širdies gabalą
ir įdeda su vaikučiu į karstą, su kiekvienu po širdies gabalą. Visų laimingiausi laikai, kol
buvo pas tėvų, kol neištekėjus. Atmintis su tokio džiaugsmu apsistoja ant jų. Tada mažai
tebuvo ašarų; tik rūpinais, kur čia kada galima bus sukutinį pašokti, į kokius atlaidus nueiti
su mergaičių būreliu, kaip balčiausiai išsiskalbti priejuostį šienapjūtei atėjus...

Jaunybė — paikybe³¹, kas jai rūpi daugiau! Laimingi laikai! Nora ir duona juoda tėra,
nors ir sunkus darbas dirbti — vis niekas!

²⁵kamliotas — kamlotas, tankus vilnonis audeklas. [przypis edytorski]

²⁶įkapės — drabužiai, kuriais taiso numirėli. [przypis edytorski]

²⁷parėdyti — aprengti, papuošti. [przypis edytorski]

²⁸pala — medžiagos gabalas. [przypis edytorski]

²⁹bevelyti — norėti. [przypis edytorski]

³⁰koktu — šlykštu. [przypis edytorski]

³¹jaunybė — paikybe — jaunystė-kvailytė. [przypis edytorski]

Malda, Prisiminimai

Šeimyninis gyvenimas

Jaunystė

Ak, tas darbas! Kai tik ji atmena, nuo pat mažens, vis tik reikėjo darbuotis ir darbuotis. Jos tėvai kumečiai³², neturėjo savo žemės. Vos paaugus, turėjo ji ganyti žąsis, paskui kiaules, paskui ėjo dienas į dvarą, o paskui išėjo tarnauti. Ištekėjus, ėjo su vyru „ordinarčikais“³³ per dvarus: čia vaikai, čia savo nors menkas ūkis, čia dienos i dvarą... Tankiai ateidavo jai noras, kad taip ją kas nors vienai savaitei ponia padarytu, kad leistų nieko, nieko nedirbti. Gulėtų ji ilgai, ilgai, išsimiegotų lyg soties, atsilsėtų, pasėdėtų, pasivaikščiėtų be to skubėjimo, be to darbo, užgulusio ant sprando.

Taip perbėgant mintimi savo gyvenimą, rodėsi jai, jog tas gyvenimas — tai ilgas kelias, visas dyglių priaugas. Nėra dailios vietelės, kur tik padėsi kojas, visur duria, visur duria. Bet pamąščius valandėlę, tarė sau:

— Tai kas iš to! Juk ir pasakyta yra, kad žemė ašarų pakalnė. Kad čia būtų labai gera, prisireikūs ir mirti, gaila būtų palikti visą laimę. Ir kad čia būtų laimė, tai kam tas dangus būtų! Vargsti čia žmogus, bet žinai, kad ne amžinai, kad viskas pasibaigs; ar šiaip, ar taip — vis tiek ateis galas ir nepajusi kaip ir kada. Gink Dieve, kad aš raudočiau! Daug darbo visados, už tai garbė Dievui, kad galėjau ir tebegaliu dirbti, o kad negalėčiau, kaip tiek kitų žmonių, sergančių, luošų! Vaikai numirė, bet juk ir paliko dar, o kitiems visi išmirė... Kitų vyrai ar šventadieniais tepasigeria, ar taip retkarčiais tesudrožia pačioms, kaip manasis! Neraudoti, bet dėkavoti reikia Dievui už tiek malonių!... Staigu nuo miškų, iš tolo, suskambėjo šturmos (trūbos) balsas. Urbonienei labai susopėjo širdis.

— Ak Dievuliau: mano Domelis liūbi³⁴ medžioti su ponu tuose miškuose! O dabar jis pate nabagas, kaip zuikelis, užpuolamas tų prakeiktų „funfūzų“ ir „japončikų“!

Jai rodėsi, jog tai Mandžiūrija — tai baisi, tamsi giria, jog „funfūzai“ ir „japončikai“ baisūs tu girių žvėrys. Visi jie ieško, gaudo jos Domuką, o tas klaidžioja po girią be pagalbos, be kelio.

— Ir kam tie karai, kam žmonės plaunasi vienas kitą? — klausė ji savęs. — Ar negalėtų gyventi ramiai, kaip Dievas kad prisakė. Dabar tiek žmonių turi žūti, tiek ašarų tekėti!

Jos krūtinėje kėlėsi neapsakoma tų baisių spėkų³⁵ neapykanta, kurios išrovė jai mylimą sūnų ir veda į mirtį. Ir nieko nepadarysi, nieko nepagelbėsi, ir turi kentėti ir tylėti... Kaip tik veršį kokį kad žydai veža pjauti...

Varniai jau pasirodė kaip ant delno. Baltavo iš tolo mūrinė bažnyčia; senas, pajuodavęs bokštas medinės riogsojo tarp nuplikusių medžių. Urbonienė nuėjo į medinę. Pirmą dėlto, kad tai buvo jos parapijos bažnyčia, o antra — kad jos akyse buvo ji daug gražesnė už mūrinę. Mūrinė balta visa, vienoda, o čia po langais išvarsoti puikūs kryžiai, plaukiantieji tarp debesų; didžiojo altoriaus pryšakis taipogi labai pagražintas: ant kalno stovi kryžius, aplink jo visokių žiedų krūva, tarp jų paslėpta širdis ir meška, o toliaus balandžiai, o toliaus erškėčių vainikas. O vėl paties altoriaus gražumas! Pilnas pristatytas raudonų, ir žalių puokščių, padarytų mandriai³⁶ iš popierių, įstatytų į blizgančius puodelius; žvakės aprištos margais kaspinais ir papuoštos žiedais, ant paveiklo baltos niušlioninės uždangos... Nežinai, žmogus, nė į ką visų pirma žiūrėti, taip visur gražu. Atsiklaupus kertelėje, Urbonienė paskendo maldose. Jos lūpos judėjo greit, rankos pamažu suko rožančių, o akys žiūrėjo į Sopulingosios Motinos paveikslą. Išėjo vienos mišios, išėjo antros, o ji vis tebesimeldė; vis prašė Viešpaties gelbėti Domuką ir sugražinti jį gyvą ir sveiką. Įvairios mintys klaidžiojo jai po galvą, ištariant maldų žodžius. Žiūrint i Sv. Panelę turinčią savo numirusį sūnų ant kelių, nusiminimas apimdavo ją, širdis drebėjo pamintijus³⁷:

— Kaip aš galiu viltis, kad manęs išklausytų Viešpats Dievas! Savo Motinos nepasigailėjo, kur gi manęs, menkos moteriškės, nuodėmingos, pasigailės! Ar aš verta, kad manęs išklausytų! Sv. Panelė kentėjo, visi šventieji kentėjo — ko gi aš benoriu nekentėti!

Ir pasilenkus prie pat žemės, mušėsi į krūtinę iš visų spėkų, atmindama savo nuodėmes ir meldama Dievo mielaširdybės³⁸.

Pamąstymai, Padėka,
Malonė

Bažnyčia, Malda

Malda

³²kumetis — dvarininko samdomas valstietis. [przypis edytorski]

³³ordinarčikas — ordinarininkas, kas gauna kumečio atlyginimą, ordinariją. [przypis edytorski]

³⁴liūbėti — liuobėti, mėgti, gebėti. [przypis edytorski]

³⁵spėka — jėga. [przypis edytorski]

³⁶mandriai — puošniai, prabangiai. [przypis edytorski]

³⁷pamintijus — pagalvojus. [przypis edytorski]

³⁸mielaširdybė — gailestingumas. [przypis edytorski]

Tai vėl atmindavo Viešpaties begalinį gerumą ir vilties kibirkštėlė užsidegdavo jos sopulingoje³⁹ širdyje.

— Ponas Dievas mielaširdingas — šnibždėjo — susimylės⁴⁰ ant manęs, susimylės ant mano Domelio!

Prisimeldus, pasidarė jai daug lengviau širdyje. Buvo jai taip, kaip vaikui, kurs išsakojo tėvui visus savo prašymus. Gal tėvas juos išpildys, gal ne — bet vaikas žino, jog padarys taip kaip reikia, nes tėvas juk geriau žino, kas vaikui naudinga.

*

Praėjo ruduo su savo purvynais, miglomis ir lietumis — balta deimantais žibanti žiema, išplėtė savo viešpatavimą ant žemės. Ta žiema buvo sunkiausia Urbonienės gyvenime. Laiškas atsiųstas kartu su laišku pas ponaitę, buvo paskutinis jos džiaugsmas. Nuo to laiko Domukas visiškai nutilo. Negavus nuo jo žinios vieną savaitę, Urbonienė dar ne labai tesirūpino; antrą savaitę pradėjo nerimastauti ir kasdien bėgioti i dvarą klausdama, ar nėra laiško. Bet ponaitė visados liūdnei atsakydavo: „Nėra nieko“!

Vargšė moteriškė vis ilgiau klūpodavo rytą vakarą savo kamarėlėje, kalbėdama rožančių už savo Domuką; kelias pėtnyčias⁴¹ buvo nuėjęs į bažnyčią, nepaisydama kojų sopėjimo: viską pavedė Dievui beprašydama Jo malonės ir susimylėjimo.

Niekas negelbėjo; laiško nebuvo ir nebuvo.

Tada pasiliovė ji klausinėjus ponaitės ir nė laukte nebelaukė. Galutinai ėmė tikėti, jog Domukas nebe gyvas. Vakare atsiklaupus jau nebeprašė Dievo, kaip visados, kad sūnus sveikas sugrižtų, tik prašnibždėjo drebančiomis lūpomis „amžiną atilsį“ už jo vėlę. Ir tuojau pat, tarsi persigandus pati tų baisių žodžių, puolė kniūpsčia ant žemės. Ašaros netekėjo iš jos akių, tiek jų išliejo paskutiniame laike, jog, matyt „pritrūko galiausiai“; tik juto, kad krūtinę kažikas taip spaudžia, taip spaudžia, kaip geležinėmis rankomis.

Tai jau ir nėra mano Domelio! Tai jau ir nėra! Šnibždėjo be paliovos. Kaip jaunas ažuolėlis pakirstas, kaip tik jaunas ažuolėlis! Toks tvirtas, sveikas. Paėmė, išvežė iš tėviškės, išvarė į pasaulio galą ir nustumė į mirtį... O, Jėzau! Juk jis dar mažne vaikas, juk dar nieko nebuvo gyvenęs ant žemės... Juk man buvo jisai už viską brangiausias! Kas davė žmonėms valią taip valdyti kito žmogaus gyvybę?!

Ar tas karas taps laimėtas, ar kas džiaugsis — vis tiek, ji neteko to, kurį užvis⁴² mylėjo. Domelis nebeatgys... Pražuvo jisai, nabagėlis. Ir kam? Už ką? Dėl ko?

Nemokėdama visiškai galvoti apie tokius dalykus, negalėdama išrišti⁴³ tų klausimų, ji betgi jautė didelę, neapsakomai, neatlyginamai didelę skriaudą, jai padarytą.

Per visą dieną nė ant valandėlės negalėjo ji atkreipti minčių nuo sūnaus. Dirbo savo darbus, bruzdėjo po trobą, ėjo dienas į dvarą, bet viską davė be nuovokos, kaip mašina. Rankos dirbo, bet mintis buvo toli nuo to darbo; jos lėkė vis ir lėkė tenai, į tolimą Mandžiūriją, į tą baisų kraštą, prarijusi jos Domuką. Rodos, neskaudėtų taip širdis, kad jisai būtų numiręs čia tarp savųjų, kad ji būtų jį numarinus, akeles jam užspaudus, aprėdžius, paskutinį kartelį pabučiavus... Kad būtų palaidojus jį pašvęstoje žemelėj, šalip tėvo, kad galėtų jo kapą žaliomis rūtelėmis apsodinti... Ir pamintijus, jog jos nabagėlis gal visai neužkastas guli kur nors lauke, jog varnai gal kapoja jam akis — vietos sau rasti negalėjo iš skausmo.

Taip kentėdama dieną, ir naktimis nevisados terasdavo atilsį. Tankiai atbusdavo staiga: rodėsi jai, jog girdėjo Domuko balsą, šaukianti ją. Atsisėsdavo lovoje, žegnojosi ir šnibždėjo poterius. Truputį išsigandus mintijo, ar Domukas buvo išpažinties priėjęs prieš mirdamas. Žinojo, jog yra kare kunigų, gal ir buvo neseniai.

— Dieve, Dieve, dovanok jam griekus⁴⁴! — šnibždėjo. Toks jaunas, kaip tik pakirstas ažuolėlis!...

Ir tvirtai apsižadėdavo užpirkti mišias už jo vėlę.

Bet širdies gilumoje, toli, ant pat dugno, rusėjo maža vilties kibirkštėlė, jog Domukas

Žiema, Nerimas

Ašaros, Skausmas

Skausmas, Neviltis

Mintys, Skausmas

Malda, Viltis

³⁹sopuling — čia: kenčianti. [przypis edytorski]

⁴⁰susimylėti — pasigailėti. [przypis edytorski]

⁴¹pėtnyčia — penktadienis. [przypis edytorski]

⁴²užvis — labiausiai. [przypis edytorski]

⁴³išrišti — čia: išspręsti. [przypis edytorski]

⁴⁴griekas — nuodėmė. [przypis edytorski]

gal dar ir gyvas. Visgi dar neturėjo pilnos žinios jo mirties. Ponaitė skaitė laikraščius vis ieškodama jo pavardės ar tarp užmuštųjų, ar tarp sužeistųjų. Bet niekur nerasdavo. Ir kiekvieną sykį Urbonienei atėjus ir užklausus, ramino ją ir guosdavo sakydama, jog dar nėra ko nusiminti, jog Domukas gal dar yra pakliuvęs pas japonus į nelaisvę, ar gal tik tai sužeistas. Tie žodžiai lyg kokia gyvybė liejosi į moteriškės širdį; vilties kibirkštėlė pradėdavo degti stipriau, o kalbant rožančių vakare, išbalusios lūpos nebegalėjo pratarti maldos už Domuko vėlę, bet skaudžiu, paeinančiu iš pat širdies dugno balsu, šnibždėjo:

— O Jėzau, Jėzau! Duok, kad Domelis būtų pas japonus! Sugražink jį, o Jėzau!

Taip be paliovos būdama tarp vilties ir nusiminimo, Urbonienė labai paseno ir persimainė.

Tarsi ne kelios savaitės, bet keli metai nuo to paskutiniojo laiško buvo sukakę. Veidas suliesėjo, lūpos išbalė, akys įdubo, o plaukai lygšiol dar truputį težili, visiškai pabalė.

Pradėjo ji dabar labai teirautis, kaip eina karas: kaip kas yra Mandžiūrijoje, ką japonai daro su belaisviais, kas ir kaip prižiūri ligonius. Girdėjo ji, kad yra vienas miestas, japonų apsiaustas, kur labai baisu dabar būti, ir kartais mintijo su didele baime.

— Kad tik mano Domelio jie į tą „Opertūrą“⁴⁵ nebūtų nuvarę!

Apie karą težinojo tiek, kiek jai ponaitė sakė, ar nuo kitų išgirdavo. Lietuviškų laikraščių nebuvo dar tada Rusijoje. Tankiai, matydama, kada ponaitė skaitė, labai gailėjosi, kad ji pati negali taip perskaityti visos žinios apie karą.

O nabagė! Turėtų greičiau džiaugtis, nes perskaičius apie visas to karo baisybes, nebemiegotų nė tiek, kiek dabar miegodavo.

*

Buvo pavakarys. Saulei nusileidžiant pasikėlė vėjas, ir ėmė snigti. Snaiguolės, vėjo pučiamos, lakstė ir mišo tarp savęs. Urbonienei ką tik vakarienę užkaitus, atsivėrė duris ir į trobą įbėgo ponaitė. Urbonienė nesuskubo nė išreikšti savo nusistebėjimo, matydama ją atėjus tokioje pūgoje, nes ponaitė tuojau sušuko.

— Urboniene, yra laiškas nuo Domuko.

Moteriškai šaukštas iškrito iš rankos.

— Ar nuo Domelio? — paklausė, pati nežinodama, ką sakanti.

— Nuo Domelio! Ką tik atnešė iš Varnių. Atbėgau tuojau perskaityti.

Urbonienei tarsi kas staigu kojas pakirto, atsisėdo į suolelį.

O ponaitė atsistojus prie lango pradėjo laišką skaityti. Trumpas jis buvo ir ne Domuko rašytas: visų pirma atsiprašė motinos taip ilgai nerašęs, bet jokiū būdu negalėjęs parašyti, nes tapęs sunkiai sužeistas ir visą mėnesį išbuvęs gyvatos ir mirties tarpe. Peršovė jam ranką ir koją. Dabar tebegulįs ligonbutyje⁴⁶ ir dar gerą valandą, turbūt, pagulėsiąs, kol išgysiąs. Bet jau daug geresnis esąs.

Iš tos didžios laimės, kad sūnus gyvas, Urbonienė visai neatminė, kad jis sergąs.

Puolė bučiuoti ponaitę rankas ir juokdamosi ir verkdamą kartu kalbėjo:

— Ponaityte, Ponas Jėzus susimylėjo! Mano Domelis gyvas!

Norėjo ji su visais pasidalinti savo laime, šaukti, kad visas pasaulis girdėtų tą linksmą naujieną. Nors lauke buvo pūga, nuėjo į netoli stovinčią kitų kumečių trobą ir ten kalbėjo visą vakarą apie Domuką. Tik paskui, vakare, apsistojo ilgiau ant minties, jog jįsai nors gyvas, bet labai sergąs. Vienok labai nesisielojo: visgi buvo jau geresnis, jau galėjo parašyti, nors ir ne savo ranka.

— By tik gyvas būtų, by tik gyvas!

Už savaitės atėjo vėl laiškas, jau paties Domuko ranka rašytas. Nedaug prirašė, ranka, matyt, drebėjo, bet visgi buvo ženklas, jog eina jis geryn. Pranešė jįsai, jog už keleto dienu išsiųs jį į Maskvos ligonbutį ir ten dar pabus keletą savaičių, o paskui grįšiąs namon.

Urbonienė savo amžiuje niekam nieko nebuvo pavydėjusi. Dabar pirmą sykį tas jaušmas lyg žaltys įsislenkė į jos širdį: pradėjo pavydėti turtų ponams.

— Mano Dievuliau, mintijo — kodėl aš tokia biedna! Kad turėčiau pinigų, tuojau važiuočiau į tą Maskvą; prižiūrėčiau Domelį, sėdėčiau prie jo, to mano nabagėlio. Ar ten jis aprūpintas, ar ten jis apveizdėtas, kaip reikia!

Karas, Nerimas, Viltis

Naujiena

Laimė, Džiaugsmas

Džiaugsmas, Rūpestis

⁴⁵„Opertūra“ — laukas aptvertas elektromagnetine viela. [przypis edytorski]

⁴⁶ligonbutis — ligoninė. [przypis edytorski]

Stengėsi įsivaizdinti, kaip jisai dabar išrodo⁴⁷. Turbūt menkas, liesas, išbalęs... Žinoma, tokį laiką išgulėjęs. O dar kasžin kokia ta jo koja? Gal raišas sugriš, nabagas... By tik sugrižtų, by tik sugrižtų!

— Aš jau jį čia penėsiu, veizdėsiu, lepinsiu. Lyg vasaros teilsisi, o šienapjūtei atėjus, galės į dvarą dienas eiti. Vėl rugius pjaunant, mergos dejuos, kad didelius pradalgius ima ir nėviena nenorės paskui jo rišti.

Ir linksmai nusišypojo atsiminus, koksai darbininkas jos sūnus.

— Visus tuos metus neleisiu niekur tar nauti! Jau kaip nors pragyvensime. Aš už tai nė vienos dienon nepraleisiu, vis eisiu ir eisiu į dvarą.

Gavus laišką, kuriame Domukas rašė neužilgu parvažiuosias, Urbonienė tuojau pradėjo rūpintis jo maistu. Ėmė valgyti mažne visai juodą putrą, iš viso savo vienutinės karvės pieno dirbdama sūrius ir sviestą, kad Domelis turėtų ką užkąsti sugrižęs.

Pagalios⁴⁸, vieną utaminką atėjo laiškas iš Maskvos, kuriame Domukas tikrai rašė, kurią dieną atvažiuos į Kuršėnus. Išgirdus tą linksmą žinią, Urbonienė nusprendė eiti į geležinkelio stotį jo pasitikti. Ponaitė atminė jai, jog lyg Kuršėnų yra septynios jungės (arba mylios), jog turi nesveikas kojas. Bet moteriškė nieko nebojo, tardama:

— Niekas, ponaityte, nueisiu! Rytoj anksti išeisiu, lyg vakaro būsiu Kuršėnuose, ten pnakvosiu, į bažnyčią nueisiu, o juk ketverge po pietų jau Domelis parvažiuos!

Greit parbėgo namon: pusė dienos tepasiliko, o ji tiek darbo turėjo. Tuojau užmaišė ragaišiu⁴⁹, kuriems miltus seniai turėjo prisitaisius, padarė varškę ir ėmė sukti kastiņ, tardama, kaip nusidžiaugs Domukas, radęs tokiu skanumų. Pasivalgys šviežio ragaišio su kastiniu pusryčiui, o pietums išvirs jį varškėčių... Kaip jisai juos visados mėgdavo!

Jai besukaut kastiņ, ibėgo dvaro tarnaitė, šaukdama ją pas ponaitę. Paprašius marčios pasukti tuo tarpu kastiņ, nuėjo Urbonienė ir išgirdo nuo ponaitės, jog ponas duodas jai arklį važiuoti į Kuršėnus. Iš to džiaugsmo Urbonienė linkėjo ponaitėi gyvai į dangų įeiti, kad nė mirti nereikėtų.

Pritaisius pavaišinimus sūnui, ėmė jį rėdyti⁵⁰ savo mažą trobelę, kaip tik prieš Velykas: iššlavė švaritelaičiai, smiltimis išbarstė: stalą balta staltiese uždengė. Į savo lovą atnešė Domuko patalynes, užklojo ją baltoms drobulėmis, kad būtų jam minkšta ir balta gulėti. O sau pasiklojo prie už-ubio (užkakalio) ant lentų. Taip viską pritaisius, išvažiavo.

*

Kuršėnuose stotyje žmonių būrelis laukia traukinio. Pasilieka dar apie pusvalaudį lyg jam ateisiant, ir jie visi tebesėdi šiltuose stoties kambariuose. Tik Urbonienė jau stovi lauke pas bėgius. Kada išgirdus varpelį, paklausė kažiko, kam tai skambiną ir gavo atsakymą, jog tai reiškia, kad traukinys jau išėjo į Šiaulius, tuojau skubiai nuėjo laukti traukinio.

— Kas čia gal žinoti — mintijo — kiek čia ta mašina eis; sako, baisiai greit lekianti, paskui dar nebesuskubsiu⁵¹ išeiti!

Atsistojus prie vagono sienos, su ryšeliu rankoje, laukia. Jau saulė nusileido, pradeda temti, bet dar viskas aiškiai matyti. Geležinkelis grynai⁵² nušluotas, tiesus, platus, išsitiesė lyg kaspinas tarp snieguotų laukų.

— Ir ko tie žmonės nepramano! — mintija Urbonienė. Kad dar Pon-Džius nenu-
baudžia!

Nori, mat, už patį Dievą būti gudresni! Negana arklų, prasimanė visokias mašinas.

Bet ji iš savo šalies už tatai nepyko; priešingai, buvo labai dėkinga tiems galviams, kurie „mašinas pramanė”. Nes kad taip reiktų važiuoti arkliais, kada besugrižtų jos Domelis is tokios tolybės! Neilgai temintijo apie.. „mašiną”: vieną teatminė dabar, vieną težinojo — Domelis grižta!

Štai ir sulaukė tos linksmos valandos, ir pamatys tuojau Domelį Argi tikėjosi tos laimės sulaukti? Juk jau ir „amžiną atilsį” už jį kalbėjo... Dievas susimylėjo, išklaušė jos

⁴⁷ išrodo — dabar: atrodo. [przypis edytorski]

⁴⁸ pagalios — pagaliau, galų gale. [przypis edytorski]

⁴⁹ ragaišis — rupių kvietinių ar ruginių miltų duona. [przypis edytorski]

⁵⁰ rėdyti — puošti. [przypis edytorski]

⁵¹ nebesuskubti — nespėti. [przypis edytorski]

⁵² grynai — čia: visas švariai. [przypis edytorski]

Laimė, Laukimas

Laukimas

Laukimas, Ruošimasis

Džiaugsmas

maldavimų, pažvevlgė į jos kruvinas ašaras. Kas tos ašaros dabar! Jau nebeatmena jų, tokia dabar laiminga, tokia laiminga! Domelis grįžta! Trejus metus nematė jo... Uostai⁵³ tur būti išaugo ilgi, dideli, pilnas vyras jau jos sūnus!

Staigu išgirdo tolybėje užimą, kurs kaskart augo. Netrukus pasirodė trys didelės, apskritos, ugninės akys ir vis artinosi. Žmonės išėjo į peroną. Urbonienui širdis ėmė stebėtinai plakti, lyg kad būtų ji bėgus gerą gabalą. Traukinys, lyg koks baisus slibinas (siaubūnas), apie kurį pasakos pasakoja, su spindinčiomis ugnies akimis, mėčiodamas kibirkštis iš nasrų, uždamas, knarkdamas, dūšaudamas, apsistojo prieš vogzalą⁵⁴.

Urbonienė visa persimainė į žiūrėjimą. Jos akys bėgo nuo vieno vagono į antrą veizdėdamos, kuriame pasirodys Domukas. Išlipo ponas su ponia, išlipo keli žydai, moteriškė su vaiku — Domuko nebuvo.

— Turbūt neparvažiavo — šnibždėjo — turbūt nėra... Ir ką aš čia dabar darysiu?!

Bet kas ten?! Po dešinės, paskutiniame vagonė pasirodė du kareiviai... Gal jis...

Bet ne, tai ne Domukas! Vienas apkabinęs antrąjį, padeda jam lipti žemyn... Matyt, tas vargšas ar be kojos, ar sergąs... O gal anam vagonė visi kareiviai važiuoja...

Urbonienė ėjo arčiau, vis žiūrėdama kareivius.

Ak vargšas tasai! Kojos nuo kelio nėra, viena rankovė jo šinelio⁵⁵ kybo tuščia... Bėdinas⁵⁶! O koks išbalęs... O liesumas!

Staigu krūptelėjo ir apsistojo.

O Jėzau! Kaip jis panašus...

— Matušė! — sušuko kareivis.

Ir akies mirksnyje pajuto šimtus, tūkstančius bučiavimų ir karštų ašarų upes ant savo rankų.

— Matai, matušėlė, koksai aš... Matai! Nepažinai manęs... Matai, koksai aš!

Ji kaip karščiuose, drebančiomis lūpomis šnibžda be paliovos:

— O Jėzau, o Jėzau... Domeli, Jėzau!...

Spaudžia rankomis jo pasilenkusią galvą ir žiūri, žiūri iškėstomis nuo išgąščio akimis: žiūri į jo nukirptą lyg kelio koją, i pagalį į jos vietą pridėtą; žiūri į kybančią šinelio rankovę, į jo veidą be kraujo lašo. Sudžiūvusį, susiraukusį, kaip pas senio, į įdubusias akis. Argi tai jos Domelis?! A Jėzau!! Juk jis išvažiavo toks raudonas, tvirtas... Juk jo akys tokios buvo žibančios ir linksmos!

Ne, tai sapnai... Guli ji namie ir sapnuoja. Ak, koks baisus sapnas! Greičiau, greičiau reikia pabusti!

— Matušėle, matušėle — šnibžda Domukas ir karštos jo ašaros vis plaukia ant storų, juodų Urbonienės rankų.

Nekantravimas, Nerimas

Susitikimas

Išgąstis

Kančios, Skausmas, Ašaros

⁵³uostai — ūsai. [przypis edytorski]

⁵⁴vogzalas — geležinkelio stotis. [przypis edytorski]

⁵⁵šinelis — milinė. [przypis edytorski]

⁵⁶bėdinas — vargšas. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/ragana-sulauke>

Tekst opracowany na podstawie: Šatrijos Ragana, Iš daktaro pasakojimų, [Šenandoras (Pen.), A. Milukas], 1907.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”, realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury” (<http://wolnelektury.pl>). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska”/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (<http://www.epaveldas.lt>), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013” („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”) ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Monika Bogdziewicz, Paulina Choromańska.

ISBN 978-83-288-0785-3

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.